

Natalia Proćko

Uniwersytet Rzeszowski

**CENTRUM USŁUG SPOŁECZNYCH
JAKO NOWA FORMA ORGANIZOWANIA WSPARCIA
DLA MIESZKAŃCÓW SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ**

Wprowadzenie

Dzisiejsze społeczeństwa dążą do zapewnienia swoim członkom należytego wsparcia socjalnego. Starzejące się społeczeństwo jest jednym z ważniejszych wyzwań, które wymagają położenia większego nacisku zarówno na opiekę zdrowotną, jak i społeczną. Ze względu na coraz to większą liczbę osób starszych, ale też innych grup wymagających wsparcia (np. osoby z niepełnosprawnościami) koniecznym staje się rozwój usług opiekuńczych, programów mających na celu aktywizację seniorów oraz pomoc dla osób z orzeczeniem niepełnosprawności. Innym poważnym problemem jest wykluczenie społeczne dotyczące szczególnie grupy marginalizowane. Mowa tutaj o bezdomnych, osobach pozostających od dłuższego czasu bez pracy czy imigrantach. Nowoczesne systemy opieki społecznej muszą zatem skupiać się na podejściu kompleksowym, obejmującym poza pomocą materialną również różne programy integracyjne, rehabilitacyjne czy też szkoleniowe, których zadaniem jest ponowna adaptacja tych osób do rynku pracy i społeczeństwa. Zmiany gospodarcze i technologiczne są również ważnym wyzwaniem, z którym musi zmierzyć się społeczeństwo. Wprowadzenie automatyki, cyfryzacja czy też rozwój nowych technologii wpływają na zapotrzebowanie na precyzyjne umiejętności. Zwiększa to wymóg elastyczności ze strony pracowników oraz systemów edukacyjnych i pomocy społecznej. W danej sytuacji istotne jest zaoferowanie profesjonalnych szkoleń i doradztwa zawodowego, pozwalających

pracownikom dostosować się niezwłocznie do zmieniających się warunków. Kwestią, o której nie sposób zapomnieć, są problemy zdrowotne, a w tym coraz większa liczba osób cierpiących z powodu przewlekłych chorób, zaburzeń o podłożu psychicznym czy uzależnień. Współczesna pomoc społeczna ma za zadanie wspierać ten obszar poprzez rozwijanie usług leczniczych, terapeutycznych, programów profilaktycznych i wsparcia psychologicznego.

W Polsce nastąpiły olbrzymie zmiany w systemie pomocy społecznej, które miały za zadanie poprawić jakość i dostosować różnorodne usługi do potrzeb społeczności lokalnej. Nowatorskim rozwiązaniem w tym zakresie było stworzenie centrów usług społecznych (CUS), których zadaniem jest połączenie różnych form pomocy społecznej i doskonalenie ich świadczeń.

Koncepcja i założenia organizacyjne centrów usług społecznych

W ostatnich latach nastąpiła istotna zmiana w świadczeniu pomocy społecznej poprzez wprowadzenie centrów usług społecznych. Możliwość tworzenia takich placówek została umożliwiona przez ustawę z 2019 r.¹, która weszła w życie 1 stycznia 2020 r., kiedy to otwarto pierwszą placówkę w Resku. Do końca października 2021 r. w Polsce funkcjonowało już 49 takich placówek². Tworzenie CUS w gminach jest fakultatywne. Rada gminy może zdecydować o utworzeniu CUS poprzez przekształcenie dotychczasowych ośrodków pomocy społecznej (OPS), powołanie CUS na obszarze kilku gmin lub stworzenie nowej jednostki organizacyjnej w dużym mieście bez likwidacji OPS. CUS oferują usługi społeczne nie tylko dla osób potrzebujących pomocy społecznej, ale dla wszystkich mieszkańców lokalnej społeczności, działając na zasadzie „jednego okienka”³. Definicja usług społecznych została po raz pierwszy określona w ustawie o CUS. Usługi społeczne obejmują różnorodne działania związane z polityką proro dzinną, wsparciem dla rodzin, opieką zastępczą, pomocą społeczną, ochroną zdrowia, wsparciem dla osób niepełnosprawnych, edukacją publiczną, przeciwdziałaniem bezrobociu, kulturą, aktywizacją obywatelską, mieszkalnictwem,

¹ Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, Dz.U. z 2019 r., poz. 1818, dalej: ustawa o CUS.

² M. Rymsza, *Biała księga CUS, czyli krótka historia prac prowadzonych w latach 2017–2021 w Narodowej Radzie Rozwoju i Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej nad przygotowaniem i wdrażaniem prezydenckiej inicjatywy ustawodawczej* [w:] *Centrum Usług Społecznych: od koncepcji do wdrożenia przepisów ustawy*, red. M. Rymsza, IPiSS, Warszawa 2021, s. 17.

³ Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, *Informacja dla Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej o realizacji ustawy z dnia 19 listopada 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych w latach 2020–2022*, Warszawa, marzec 2023, s. 3.

ochroną środowiska oraz reintegracją zawodową i społeczną⁴. Jednym ze sposobów tworzenia CUS jest przekształcenie OPS, co wymaga przekazania wszystkich dotychczasowych zadań OPS oraz wybranych usług z co najmniej dwóch obszarów wskazanych w ustawie do nowo utworzonego centrum. Przekształcenie OPS w CUS umożliwia rozwój lokalnych samorządów, otwierając nowe możliwości działania przy zachowaniu dotychczasowych funkcji OPS⁵.

Strategicznym celem CUS jest integracja, rozwój i poszerzenie dostępności usług społecznych. Ich powołanie i działania mają na celu:

1. Skierowanie działań inwestycyjnych na rozwój sfery społecznej przez lokalne władze.
2. Zaspokojenie potrzeb społeczeństwa i nowych wyzwań cywilizacyjnych.
3. Uwzględnienie priorytetów agendy społecznej Unii Europejskiej i krajowej polityki społecznej.
4. Przywrócenie równowagi między selektywną a powszechną pomocą społeczną.
5. Wsparcie rozwoju samorządności lokalnej oraz współpracy międzysektorowej.
6. Utworzenie nowych perspektyw dla rozwoju służb społecznych i pracy socjalnej⁶.

CUS-y, jako inicjatywy samorządowe, działają w różnych regionach Polski, zarówno w dużych miastach, jak np. Gdynia, Lublin, Warszawa, jak i w mniejszych ośrodkach, np. Tomaszów Mazowiecki. Ich istnienie i rozwój odzwierciedlają wiarę w integrację lokalnych systemów usług społecznych. Ustawa o CUS tworzy ramy instytucjonalne dla tych inicjatyw, umożliwiając wykorzystanie lokalnych doświadczeń i współpracę międzysektorową. CUS-y zaspokajają rosnące zapotrzebowanie na kompleksowe usługi społeczne wynikające z demograficznych i społecznych zmian, takich jak starzenie się społeczeństwa i potrzeba wsparcia osób niepełnosprawnych. Unia Europejska podkreśla konieczność integracji usług społecznych, promując wsparcie lokalne zamiast instytucjonalizacji. Usługi społeczne w CUS wychodzą poza tradycyjne wsparcie dochodów, integrując i rozwijając usługi dla wszystkich mieszkańców. Centra te wspierają praktykę samorządności na poziomie gminy oraz współpracę międzysektorową, przyczyniając się do wzrostu organizacji rządowych i przedsiębiorstw społecznych. CUS-y są siłą napędową rozwoju usług socjalnych, koordynując Indywidualne Plany Usług Socjalnych i współpracując z różnymi specjalistami, aby zapewnić kompleksowe wsparcie społeczności lokalnej⁷.

⁴ P. Wiśniewski, M. Kowalska, *Przekształcanie Ośrodka Pomocy Społecznej w Centrum Usług Społecznych*, Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2022, s. 7.

⁵ M. Rymśa, *Centra usług społecznych nie spowodują redukcji zadań, zasobów i etatów*, wywiad przepr. K. Kubicka-Żach, <https://www.prawo.pl/samorzadz/centra-uslug-spoecznych-beda-inwestycja-w-sfere-uslug,364%20346.html> [dostęp: 16.04.2024].

⁶ M. Rymśa, *Dlaczego Centrum Usług Społecznych?*, Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2020, s. 9–10.

⁷ *Ibidem*, s. 10–13.

Rodzaj i zakres działań realizowanych przez centra usług społecznych oraz korzyści utworzenia CUS

Opublikowana 19 lipca 2019 r. i obowiązująca od 1 stycznia 2020 r. ustawa o CUS wprowadziła jednolitą definicję usług społecznych w Polsce. Do tej pory brakowało takiego określenia w polskim ustawodawstwie. Przepisy wskazują, że usługi społeczne mają na celu zaspokajanie potrzeb lokalnej społeczności przez gminy, obejmując różne obszary, takie jak: polityka rodzinna, wsparcie rodziny, piecza zastępcza, wsparcie osób niepełnosprawnych, opieka społeczna, zwalczanie bezrobocia, promocja zdrowia, edukacja, kultura, sport, mieszkalnictwo i ochrona środowiska⁸.

Usługi społeczne są nieodpłatne lub częściowo odpłatne, skierowane bezpośrednio do osób indywidualnych, rodzin oraz grup społecznych. Są one świadczone zarówno przez podmioty publiczne, jak i prywatne. Przykłady usług społecznych obejmują edukację szkolną, publiczną opiekę zdrowotną, pracę socjalną oraz dostęp do ośrodków kulturalnych i sportowych. Do zadań CUS zaliczyć można:

- zaspokojenie potrzeb mieszkańców lokalnej społeczności w zakresie określonych usług społecznych;
- prowadzenie badań i rozpoznania potrzeb i możliwości wspólnoty samorządowej w zakresie usług społecznych;
- opracowanie diagnozy potrzeb i możliwości samorządów lokalnych w zakresie realizacji usług społecznych;
- realizacja programów usług społecznych;
- identyfikowanie osób zainteresowanych korzystaniem z tych usług;
- monitorowanie, opracowywanie i wdrażanie indywidualnych planów usług społecznych;
- podejmowanie czynności na rzecz zespolenia i wspieranie rozwoju wspólnot samorządowych, wykorzystując potencjał tej społeczności, m.in. poprzez organizowanie działań samopomocowych, wolontariackich oraz działań sąsiedzkich (wspierających), które uzupełniają usługi społeczne;
- opracowanie norm jakości usług społecznych w konkretnych programach usług społecznych (jeżeli normy te nie są określone w obowiązujących przepisach) i ich wdrażanie;
- działanie na rzecz rozwoju i koordynacji usług społecznych, w tym poprzez nawiązywanie współpracy z władzami publicznymi, organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami;

⁸ P. Wiśniewski, *Centra usług społecznych – nowy aktor na rynku usług społecznych* [w:] *Zatrudnienie socjalne a rozwój usług społecznych w Polsce*, red. A. Sowa-Kofta, P. Poławski, IPiSS, Warszawa 2022, s. 93–94.

- zbieranie, aktualizowanie oraz udostępnianie danych o usługach społecznych świadczonych na terenie gmin tworzących centra oraz gmin będących stronami porozumień⁹.

Z podanych powyżej zadań wynika, że zadaniem CUS jest nie tylko świadczenie usług, ale także ich koordynacja. Zatem działalność centrum wykracza poza zarządzanie usługami lub zarządzanie usługami w rozumieniu polskiego prawa administracyjnego. Chodzi także o stworzenie warunków do ich świadczenia i funkcjonowania w obszarze organizacji usług¹⁰.

Mimo wszelkich obaw nie ulega wątpliwości, że omawiane centra są nie tylko nowością w systemie społecznym, ale także szansą. Zysk przewyższa stratę pod każdym względem. Niewątpliwą zaletą jest możliwość centralnej koordynacji działań w jednym miejscu. Organizacja CUS uwzględnia potrzebę leczenia, podkreśla jego skuteczność i oferuje osobom potrzebującym wsparcia możliwość przebywania we własnym środowisku bez konieczności udawania się do instytucji społecznej lub innej. Innymi słowy, CUS umożliwia osobom niesamodzielnym życie poza instytucjami, otwierając nowe możliwości deinstytucjonalizacji¹¹.

Do zalet CUS zaliczyć należy także koncepcję dostępu do pakietów usług wielu usługodawców za pośrednictwem jednego punktu kontaktowego. Jest to możliwe dzięki stworzeniu nowej praktyki pomocy zawodowej, a mianowicie Indywidualnego Planu Usług Socjalnych (IPUS). Centrum usług społecznych jest funkcjonalną współpracą pomiędzy zespołami do spraw usług społecznych (w którym pracuje koordynator IPUS) a zespołami do spraw pomocy społecznej, którego współzałożycielami są pracownicy socjalni kontynuujący zadania realizowane w ośrodkach pomocy społecznej przed jego przejściem w centra. Zespół służący do spraw usług społecznych ma za zadanie stać się zespołem pierwszego kontaktu dla społeczności lokalnej, a zespół do spraw pomocy społecznej udziela szczególnej pomocy wąskiej grupie mieszkańców, wybranej zgodnie z przepisami ustawy o pomocy społecznej. W literaturze tematycznej jako zalety CUS wskazuje się także to, iż służą one rozwojowi, integracji oraz poszerzaniu zakresu usług społecznych. Odpowiadają one precyzyjnie na potrzeby społeczeństwa i nowe wyzwania cywilizacyjne, wspierają dodatkowo rozwój współpracy samorządowej i partnerskiej międzysektorowej oraz tworzą nowe możliwości dla służb społecznych, pracy socjalnej czy pracy środowiskowej¹².

⁹ M. Miemiec, *Centrum usług społecznych jako forma organizacyjna administracji świadczącej*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2020, t. CXX, nr 1, s. 510–511.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ T.J. Zbyrad, *Centrum usług społecznych szansą na wzmocnienie procesu deinstytucjonalizacji*, „Zeszyty Naukowe KUL” 2023, t. 66, nr 2(262), s. 106.

¹² B. Szluz, A. Ostasz, K. Szafran (red.), *Centra usług społecznych – nowy model instytucji polityki społecznej*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie, Lublin 2023, s. 5–6.

Programy usług społecznych i diagnozy potrzeb wspólnot samorządowych

Odbiorcami usług społecznych w programie CUS mogą być osoby fizyczne, rodziny, grupy społeczne i wszyscy mieszkańcy gminy. Program usług społecznych obejmuje diagnozę potrzeb i potencjału społeczności lokalnej, opracowaną przez centrum. Zawiera nazwę i cel, czas realizacji, uzasadnienie, charakterystykę uczestników, identyfikację usług, warunki korzystania, koszty, ulgi, dokumentację, metody monitorowania, ewaluacji, budżet i źródła finansowania¹³. Programy nie mogą naruszać innych przepisów ani kolidować z innymi programami gminy. Realizatorem może być urząd gminy, organizacja pozarządowa lub jednostka wyłoniona według ustawy o zamówieniach publicznych. CUS realizuje zasady uwzględnienia potrzeb, współpracy, jakości, wzmacniania więzi społecznych oraz integracji wspólnoty¹⁴.

Jak wynika ze źródeł rozwoju programów społecznych, jednym z nich jest diagnoza potrzeb i możliwości społeczności lokalnej. Takie rozpoznanie jest bardzo ważną funkcją CUS. Jest przygotowywane zgodnie z potrzebami gminy – tak, aby władze gminy mogły otrzymywać informacje o potrzebach społecznych mieszkańców gminy i potencjale usługowym środowiska regionalnego. Z tych informacji wynika, że gmina może jeszcze precyzyjniej odpowiadać na realne potrzeby społeczne społeczności lokalnej, opracowując program społeczny. Ważnym efektem diagnozy jest utworzenie i rozwój bazy danych w ośrodku społecznym. Dzięki precyzyjnemu i prawidłowemu rozpoznaniu CUS może realizować zasady (określone w art. 14 ustawy o CUS), którymi są: powszechność, podmiotowość, jakość, integralność, współpraca, pomocniczość, wzmacnianie więzi społecznych¹⁵.

Diagnoza, tworzona na pięć lat, bazuje na analizie potrzeb społecznych i potencjału lokalnego. Ma kluczowe znaczenie dla opracowania programów usług społecznych. Powinna określać liczbę uczestników, dostępne usługi oraz zasady korzystania. Istotne jej cechy to: wieloaspektowość (uwzględniająca różne czynniki społeczne, gospodarcze itp.), kompleksowość (obejmująca 14 obszarów usługowych – wspieranie rodzin, piecza zastępcza, polityka rodzinna, pomoc społeczna, wsparcie dla osób niepełnosprawnych, edukacja, kultura, ochrona zdrowia oraz jej promocja, zwalczanie bezrobocia, kultura fizyczna, turystyka, wspieranie pobudzania aktywności obywatelskiej, reintegracja społeczna i zawodowa oraz mieszkalnictwo),

¹³ M. Miemiec, *Centrum usług społecznych...*, s. 511–512.

¹⁴ *Ibidem*, s. 512.

¹⁵ D. Bazuń, J. Frączak-Müller, M. Jaskulska, M. Kwiatkowski, A. Mielczarek-Żejmo, *Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych*, Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2020, s. 5.

zróżnicowanie metod badawczych (łącznie jakościowych i ilościowych), partycypacja mieszkańców oraz praktyczność (zawierająca rekomendacje i mechanizmy aktualizacji). Diagnoza jest podstawą planowania i zapewnienia jakości usług społecznych w gminie¹⁶ oraz samego centrum. Ponadto jest to próba odpowiedzi na pytania dotyczące usług społecznych w kontekście koncepcji polityki społecznej, opieki społecznej i usług w pełnym ich całokształcie¹⁷.

Współpraca międzysektorowa i organizowanie społeczności lokalnej

Ustawa o centrum usług społecznych określa regulacje związane ze świadczeniem przez CUS takich usług. Należą do nich współpraca z lokalnymi usługodawcami prowadzona w sposób zwiększający ich potencjał, a także zasady powszechności i kompletności wsparcia w zakresie świadczonych usług, podmiotowego traktowania beneficjenta jako odbiorcy usług, skupienia uwagi na jakości świadczonych usług i wzmocnienie kontaktów społecznych. Ustawa o CUS wyraźnie określa, że w ramach współpracy międzysektorowej asystentami centrum usług społecznych będą jednostki wymienione w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, czyli stowarzyszenia, fundacje, jednostki kościelne i wyznaniowe, spółdzielnie socjalne. Owe podmioty mają możliwość świadczenia usług jako działalności nieodpłatnej, działalności odpłatnej regulacyjnej lub działalności komercyjnej. Asystenci CUS, którzy świadczą usługi społeczne, dzielą się na trzy kategorie, a mianowicie są to: organizacje pozarządowe, przedsiębiorstwa społeczne, jak również przedsiębiorstwa klasyczne¹⁸.

Odpowiedzialność za wykonywanie zadań z zakresu pomocy społecznej to przede wszystkim odpowiedzialność samorządowego zarządzania agencjami rządowymi i jednostkami organizacyjnymi¹⁹.

Rodzaje funkcji i ich podział ustalają ustawy oraz regulacje przedmiotowe i ustrojowe prawa administracyjnego, w szczególności ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej i jej akty wykonawcze. Szczególną rolę w koordynowaniu usług społecznych odrywają jednostki samorządu terytorialnego, zwłaszcza ich

¹⁶ *Ibidem*, s. 5–9.

¹⁷ Centrum Usług Społecznych w Górowie Iławieckim, *Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych na lata 2022–2027*, <https://gorowoilawieckie.eu/images/Diagnoza%20potrzeb%20i%20potencja%C5%82u%20spo%C5%82eczno%C5%9Bci%20w%20zakresie%20us%C5%82ug%20spo%C5%82ecznych-26.01.2022.pdf> [dostęp: 14.05.2024].

¹⁸ Ł. Waszak, Z. Wejcman, *Współpraca międzysektorowa w ramach Centrum Usług Społecznych*, Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2020, s. 3.

¹⁹ M. Miemieć, *Centrum usług społecznych...*, s. 502.

organy i jednostki instytucjonalne, a działania z zakresu pomocy społecznej realizowane są na wszystkich stopniach samorządu terytorialnego – gminnym, powiatowym i wojewódzkim²⁰. Główną płaszczyzną współpracy międzysektorowej jest kontraktowanie usług społecznych, które związane jest z tym, że CUS traktuje kontraktowanie usług społecznych jako formę zakupu realizacji usług partnerom lokalnym, działającym już na rzecz mieszkańców. Są one zazwyczaj zawierane w celu wspólnego wykonania projektu współfinansowanego ze środków pozabudżetowych, a w szczególności z funduszy europejskich²¹.

Współpraca międzysektorowa, w tym partnerstwa pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i pozarządowym, ma kluczowe znaczenie dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju i rozwiązywania złożonych problemów społecznych. Dzięki integracji różnych zasobów i umiejętności możemy skuteczniej pracować dla wspólnego dobra. Zgodnie z założeniami ustawy o CUS rozwój usług społecznych ma być powiązany z odchodzeniem od koncentracji wsparcia społecznego w ramach pomocy społecznej wąsko rozumianej jako zbiór działań selektywnych, adresowanych w pierwszej kolejności do osób najłabszych, a tym samym skoncentrowanych na jednostkowych deficytach, środowiskowych dysfunkcjach i lokalnych problemach. Istotną funkcją organizatora społeczności lokalnej jest umacnianie potencjału lokalnej społeczności w zakresie działań wolontariackich, samopomocowych i sąsiedzkich w formie wsparcia społecznego, które mają na celu uzupełnienie usług społecznych świadczonych społeczności przez profesjonalistów, takich jak np. pracownicy socjalni, psychoterapeuci, asystenci osób niepełnosprawnych i wielu innych przedstawicieli różnych zawodów pomocowych²².

Zakres działalności organizatora społeczności lokalnej w centrum usług społecznych został określony jest w ustawie o CUS. Podstawowe działania, jakie powinny być tu realizowane, to:

1. „Prowadzenie na bieżąco rozeznania:
 - a) potrzeb wspólnoty samorządowej w zakresie działań wspierających,
 - b) potencjału wspólnoty samorządowej w zakresie działań wspierających.
2. Opracowanie, w oparciu o wnioski wynikające z rozeznania potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej w zakresie działań wspierających, planu organizowania społeczności lokalnej i jego aktualizacji oraz realizacji tego planu.
3. Podejmowanie działań w celu aktywizacji wspólnoty samorządowej, w szczególności organizowanie działań wspierających.
4. Inicjowanie innych niż określone w punkcie 3 działań zmierzających do wzmocnienia więzi społecznych i integracji wspólnoty samorządowej.

²⁰ *Ibidem*, s. 503.

²¹ Ł. Waszak, Z. Wejcman, *Współpraca międzysektorowa...*, s. 25.

²² B. Bąbska, B. Skrzypczak, *Organizator społeczności lokalnej w Centrum Usług Społecznych*, Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2020, s. 3–4.

5. Współpraca z podmiotami prowadzącymi na obszarze działania centrum animację lokalną lub inne formy pracy środowiskowej”²³.

Organizowanie społeczności lokalnej w ramach CUS związane jest więc z bieżącym rozpoznawaniem potrzeb oraz potencjału danej społeczności, a także z opracowywaniem, realizacją i stałym aktualizowaniem planu organizowania tej społeczności. Ważną rolę pełni tu także realizacja tych działań, które aktywizują mieszkańców danej wspólnoty, zacieśniają wzajemne więzi i prowadzą do integracji danej społeczności lokalnej. Organizowanie społeczności lokalnej obejmuje również szeroką współpracę z tymi podmiotami, które pełnią funkcje w zakresie animowania lokalnej wspólnoty i realizują różne formy pracy środowiskowej²⁴.

Generalnie przyjmuje się, że adresatami działań związanych z organizowaniem lokalnych społeczności są nie tylko osoby i grupy zagrożone wykluczeniem społecznym, ale całe społeczności, gdyż owo organizowanie polega na włączaniu w proces zmian i przekształcania danej lokalnej społeczności wszystkich mieszkańców oraz podmiotów funkcjonujących w danym środowisku społecznym, jak również na mobilizowaniu lokalnych zasobów instytucjonalnych i społecznych²⁵.

Zgodnie z ustawą o CUS w ramach tej instytucji powinno być wyodrębnione stanowisko organizatora społeczności lokalnej, zazwyczaj pracownika socjalnego z odpowiednimi kompetencjami. Jego zadania obejmują budowanie lokalnego potencjału, wspomaganie tworzenia więzi społecznych oraz eliminowanie izolacji i anonimowości w społeczności²⁶.

Organizowanie społeczności to długotrwały proces, często z odroczonymi efektami i trudnymi do zmierzenia wskaźnikami efektywności. Organizator musi być przygotowany na ten trudny proces, który, jeśli nie będzie dobrze przeprowadzony, może prowadzić do negatywnych skutków i oporu społeczności wobec przyszłych prób²⁷.

Zakończenie

W kontekście dynamicznych zmian w polskim systemie wsparcia społecznego powstanie centrum usług społecznych (CUS) stanowi istotny krok w kierunku efektywniejszego organizowania wsparcia dla społeczności lokalnych. CUS jako

²³ Za: *Ibidem*, s. 10–11.

²⁴ E. Zdebska, *Nowe wyzwania dla pracowników socjalnych zatrudnionych w ramach Centrum Usług Społecznych*, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych” 2012, nr 3, s. 129–130.

²⁵ B. Bąbska, M. Rymśza, *Organizowanie społeczności lokalnej – metodyka pracy środowiskowej*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2014, s. 35.

²⁶ E. Zdebska, *op. cit.*, s. 130.

²⁷ B. Bąbska, B. Skrzypczak, *Organizator społeczności lokalnej...*, s. 10.

nowa forma instytucjonalna wprowadza innowacyjne podejście do zarządzania usługami społecznymi, skupiając się na zintegrowanym modelu wsparcia, który odpowiada na zróżnicowane potrzeby mieszkańców. W artykule omówiono kluczowe aspekty funkcjonowania CUS, w tym jego rolę w diagnozowaniu potrzeb społecznych, budowaniu lokalnego potencjału oraz w integracji i aktywizacji społeczności. Analizując wyzwania i sukcesy związane z implementacją CUS, można stwierdzić, że model ten oferuje nowe możliwości w zakresie dostosowywania usług do realnych potrzeb lokalnych społeczności. Pomimo licznych zalet, jakimi charakteryzuje się CUS, należy również zwrócić uwagę na potencjalne trudności i ograniczenia, takie jak długotrwały proces organizowania społeczności i trudności w mierzeniu efektywności działań. Kluczowe będzie dalsze monitorowanie i ewaluacja funkcjonowania CUS, aby zapewnić jego optymalizację i skuteczność w długoterminowej perspektywie.

Podsumowując, centrum usług społecznych reprezentuje nowoczesne podejście do organizowania wsparcia społecznego, które ma potencjał przynieść istotne korzyści zarówno mieszkańcom, jak i instytucjom zaangażowanym w realizację usług społecznych. Kontynuacja badań i analiza praktycznych doświadczeń związanych z CUS będą kluczowe dla dalszego rozwoju i doskonalenia tego modelu wsparcia.

Bibliografia

- Bazuń D., Frątczak-Müller J., Jaskulska M., Kwiatkowski M., Mielczarek-Żejmo A., *Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych*, Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2020, s. 5–9.
- Bąbska B., Rymsha M., *Organizowanie społeczności lokalnej – metodyka pracy środowiskowej*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2014.
- Bąbska B., Skrzypczak B., *Organizator społeczności lokalnej w Centrum Usług Społecznych*, Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2020, s. 3–4, 10–11.
- Miemiec M., *Centrum usług społecznych jako forma organizacyjna administracji świadczącej*, „Przegląd Prawa i Administracji” 2020, t. CXX, nr 1, s. 510–514.
- Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, *Informacja dla Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej o realizacji ustawy z dnia 19 listopada 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych w latach 2020–2022*, Warszawa 2023.
- Rymsha M., *Biała księga CUS, czyli krótka historia prac prowadzonych w latach 2017–2021 w Narodowej Radzie Rozwoju i Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej nad przygotowaniem i wdrażaniem prezydenckiej inicjatywy ustawodawczej* [w:] *Centrum Usług Społecznych: od koncepcji do wdrożenia przepisów ustawy*, red. M. Rymsha, IPiSS, Warszawa 2021, s. 17.
- Rymsha M., *Dlaczego Centrum Usług Społecznych?*, Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2020.
- Szluz B., Ostasz A., Szafran K. (red.), *Centra usług społecznych – nowy model instytucji polityki społecznej*, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie, Lublin 2023.

- Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, Dz.U. z 2019 r., poz. 1818, dalej: ustawa o CUS.
- Waszak Ł., Wejman Z., *Współpraca międzysektorowa w ramach Centrum Usług Społecznych*, Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2020.
- Wiśniewski P., *Centra usług społecznych – nowy aktor na rynku usług społecznych* [w:] *Zatrudnienie socjalne a rozwój usług społecznych w Polsce*, red. A. Sowa-Kofta, P. Poławski, IPiSS, Warszawa 2022, s. 93–94.
- Wiśniewski P., M. Kowalska, *Przekształcanie Ośrodka Pomocy Społecznej w Centrum Usług Społecznych*, Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2022.
- Zbyrad T.J., *Centrum usług społecznych szansą na wzmocnienie procesu deinstytucjonalizacji*, „Zeszyty Naukowe KUL” 2023, t. 66, nr 2(262), s. 106.
- Zdebska E., *Nowe wyzwania dla pracowników socjalnych zatrudnionych w ramach Centrum Usług Społecznych*, „Edukacja Ustawiczna Dorosłych” 2012, nr 3, s. 129–130.

Netografia

- Centrum Usług Społecznych w Górowie Hławieckim, *Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych na lata 2022–2027*, <https://gorowoiławeckie.eu/images/Diagnoza%20potrzeb%20i%20potencja%C5%82u%20spo%C5%82eczno%C5%9Bci%20w%20zakresie%20us%C5%82ug%20spo%C5%82ecznych-26.01.2022.pdf> [dostęp: 14.05.2024].
- Rymsza M., *Centra usług społecznych nie spowodują redukcji zadań, zasobów i etatów*, wywiad przepr. K. Kubicka-Żach, <https://www.prawo.pl/samorzad/centra-uslug-spolecznych-beda-inwestycja-wsfere-uslug,364346.html> [dostęp: 16.04.2024].

SOCIAL SERVICES CENTER AS A NEW FORM OF ORGANIZING SUPPORT FOR RESIDENTS OF THE LOCAL COMMUNITY

Abstract

Social Service Centers (CUS) in Poland are a groundbreaking solution in the field of providing social services. Introduced by the 2019 Act, CUS have aimed at integrating and coordinating a wide range of social services at the level local. Traditional social welfare centers (OPS) were often limited in scope in terms of the scope and availability of services, which led to the need to create more comprehensive and effective support system. In response to these challenges, CUS offer an integrated approach that enables you to better meet diverse needs of local communities.

Keywords: social services center, social services, social assistance, social welfare

CENTRUM USŁUG SPOŁECZNYCH JAKO NOWA FORMA ORGANIZOWANIA WSPARCIA DLA MIESZKAŃCÓW SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ

Streszczenie

Centra Usług Społecznych (CUS) w Polsce stanowią przełomowe rozwiązanie w dziedzinie świadczenia usług społecznych. Wprowadzone ustawą z 2019 r. CUS mają na celu integrację

i koordynację szerokiego wachlarza usług społecznych na poziomie lokalnym. Tradycyjne ośrodki pomocy społecznej (OPS) często były ograniczone pod względem zakresu i dostępności usług, co prowadziło do potrzeby stworzenia bardziej kompleksowego i efektywnego systemu wsparcia. W odpowiedzi na te wyzwania CUS oferują zintegrowane podejście, które umożliwia lepsze zaspokajanie zróżnicowanych potrzeb społeczności lokalnych.

Słowa kluczowe: centrum usług społecznych, usługi społeczne, pomoc społeczna, opieka społeczna